

Ірина Ключковська

*Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

УКРАЇНЬКА МОВА У СВІТІ: КОНТЕКСТ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

За двадцять років незалежності нашої держави українська мова в діаспорі, якою різною мірою послуговується 20 млн. українців (цифра оприлюднена на сайті Світового Конгресу Українців), так і не стала об'єктом системних досліджень. Наукові розвідки вчених України носять радше спорадичний і фрагментарний характер або переважно стосуються дослідження української мови на американському континенті. Відомими є праці професора Ю. Жлуктенка «Мовні контакти», «Українська мова на лінгвістичній карті світу», «Українсько-англійські міжмовні відносини. Українська мова у США та Канаді», присвячені в основному міжмовним контактам.

Питання етно- і соціолінгвістичної еволюції української мови в Канаді та Сполучених Штатах Америки ґрунтовно досліджував у своїх працях відомий соціолінгвіст Б. Ажнюк. Цим проблемам присвячена його монографія «Мовна єдність нації: діаспора й Україна» та дисертаційне дослідження «Еволюція української мови в діаспорі. Етно- і соціолінгвістичні аспекти». Саме він стверджував, що «розвиток української мови у діаспорі – це не просто частина історії національної мови. Це важливий соціолінгвістичний і етнокультурний ресурс, школа виживання і самоусвідомлення... Мовна практика діаспори дає безпрецедентний досвід прямих контактів із багатьма світовими мовами й у цьому сенсі є унікальним джерелом даних, частиною національного лінгвофонду» [1, с. 4].

Цілісна картина функціонування української мови у світі відсутня. Ця проблематика чекає на свого дослідника як мультидисциплінарна проблема, яка вимагає аналізу не лише лінгвістичного чи соціолінгвістичного, але й педагогічного, методичного, демографічного і, зрештою, політичного.

Із проголошенням незалежності України змінився статус української мови в Україні і діаспорі – це мова державної нації. А з розпадом Радянського Союзу значно збільшився ареал її поширення. Зазнала відчутних трансформацій і сама діаспора. За роки незалежності нашої держави виникло нове явище – східна діаспора,

яка почала розвиватися, проте знаходиться лише на стадії активного структурування і потребує особливої уваги й підтримки з боку своєї історичної батьківщини. Народилася й нова проблема – четвертої хвилі еміграції з мільйонами наших співвітчизників, якими практично не займається держава, завдання якої частково перебрала на себе церква, слугуючи тим осередком, навколо якого гуртуються заробітчани. Попри всі проблеми, пов'язані з цими новими явищами, які виникли за роки незалежності України, ми можемо однозначно стверджувати про появу нової української присутності у світі, а значить, можемо говорити й про поширення української мови, носіями якої є мільйони українців на всіх континентах світу.

Визначальним фактором, який безпосередньо впливає на поширення української мови у світі, є авторитет держави у міжнародній спільноті та її мовна політика, як внутрішня, так і зовнішня. В Україні напрацьована сповнена суперечностей нормативно-правова база, що регулює функціонування української мови. Хоча наказом Президента України в лютому 2010 року ухвалена Концепція державної мовної політики, яка визначає стратегічні пріоритети у подоланні деформацій національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, 10 серпня 2012 року набув чинності закон «Про засади державної мовної політики». За оцінками експертів, закон суперечить Конституції України, порушує засади конституційного ладу й загрожує цілісності Української держави. Прийняття такого закону спричинить загострення мовного питання в країні, призведе до поступової втрати українською мовою статусу державної, до звуження сфери функціонування української мови, зведе її до однієї з регіональних мов. Політична та економічна ситуація в Україні теж не сприяють утвердженню позитивного образу України у міжнародній спільноті та зміцненню її авторитету, а разом із тим появі інтересу як до держави, так і до її мови.

Натомість у світі реалізується збалансована мовна політика, що стимулює розвиток мови титульної нації і водночас захищає мовні права нацменшин. «Мовна політика – справа кожної з держав-членів ЄС, сама ж організація не здійснює спеціальної мовної політики щодо виокремлення конкретної мови як основного засобу комунікації між іншими країнами» [1, с. 59].

Важливим є ставлення держави проживання до проблем прав національних меншин і усвідомлення того, що ці права є невід'ємною складовою загальної системи захисту прав людини, мають бути

захищені як національними законодавствами окремих країн, так і документами міжнародного права. Слід зазначити, що моніторингові структури ЄС взяли за основу правової бази оцінювання країн-кандидатів для вступу до Європейського Союзу два основні документи, підготовані Радою Європи – Рамкову конвенцію захисту національних меншин (РКЗНМ) і Європейську хартію регіональних мов або мов національних меншин (ЄХРМ). Зазначений європейський документ було прийнято 1992 року з метою усунення напруженості у відносинах більшості й меншості в європейських країнах. Хартія призначена передусім для захисту мов, яким загрожує зникнення внаслідок низької чисельності носіїв. У тексті цього документа зазначено, що застосування Хартії не може суперечити принципу суверенітету й територіальної цілісності держав.

РКЗНМ – це документ, що визначає основні підходи до питання захисту прав національних меншин у державах-членах ЄС. Його положення мають бути імплементовані через норми національних законодавств [2, с. 205-207]. Рамкова конвенція захищає також право на свободу асоціацій, мирних зібрань та віросповідання.

Про національні меншини та мовну політику в країнах поселення на американському континенті у своїй монографії докладно пише Б. Ажнюк.

Без сумніву, українська мова у зарубіжжі почуває себе краще в країнах, де права національних меншин захищені нормативно-правовою базою. «Усі мови є виявом колективної ідентичності і особливого способу сприйняття та відображення дійсності. Вони є знаряддям згуртування, ідентифікації, спілкування та творчого самовираження», – говориться у 7 статті «Всесвітньої декларації мовних прав» [12], міжнародному документі, прийнятому 1996 року, що отримав схвалення від ЮНЕСКО та ряду недержавних організацій. У країнах, в яких міжнародні норми щодо захисту нацменшин імплементовані, українська мова має шанси на функціонування.

Найвагомішим джерелом поширення української мови у світі є діаспора. Сьогодні ми не можемо назвати точну кількість мовців. Різні джерела подають різну статистику. Найдостовірнішими є переписи населення у країні проживання представників діаспори, які, проте, засвідчують про стійку асиміляційну тенденцію. Ще одним джерелом є дані консульських відділів, на обліку яких стоять українці, що живуть поза межами держави. Але вони є далеко не повними, оскільки за роки незалежності Україну покинула велика кількість нелегальних

емігрантів. За різними експертними оцінками, їхня кількість становить до 7 млн. осіб. Згідно з обстеженням трудової міграції, здійсненим Держкомстатом України 2008 року, з початку 2005 р. до 1 червня 2008 р. за кордоном працювало 1,5 млн. мешканців України [3]. А за результатами дослідження сучасної української трудової міграції, проведеного Міжнародним Благодійним Фондом «Карітас», загальна кількість українців, що виїхала на заробітки до інших країн, становить 4,5 млн., з яких у ЄС перебуває 1,7 млн. [6, с. 59]. Загалом у світі живе майже 20 млн. осіб українського походження. Такі оцінки мають реальну основу і цілком можливі, однак відсутність глибокого наукового дослідження цього питання не дозволяє оперувати цими показниками офіційно.

Діаспора – це живий організм, який зазнає впливів, зумовлених рядом економічних, політичних та культурних чинників. Українські громади сьогодні не існують у їхньому первісному вигляді. В їхньому середовищі відбуваються зміни. Зазнало змін українство найстаршої діаспори – західної, зіткнувшись із гострою проблемою асиміляції, що проходить кілька стадій. Про це говорять у своїх працях такі науковці, як В. Євтух, В. Трощинський, А. Попок, О. Швачка. Це й акультурація (культурна асиміляція), що полягає у прийнятті культурно-поведінкових моделей суспільства-реципієнта. Молодь другого покоління часто відмовляється дотримуватися традицій, говорити рідною мовою. Вона відкрита для нового світу, хоче швидко інтегруватися в нього. Частіше за все лише представники третього та четвертого поколінь, зміцнивши свої позиції, починають звертатися до власного етнічного коріння. Структурна асиміляція характеризується широким входженням до інституцій країни проживання, значним зростанням міжетнічних шлюбів (їх поширення може призвести до зникнення етнічної групи); ідентифікаційна асиміляція базується на усвідомленні себе винятково членом суспільства-реципієнта. Про невідворотність асиміляційних процесів у свій час писав Ю. Шерех, який зазначав, що в еміграції «абсолютна більшість – різною мірою й формою, одні в політиці, другі в економіці й шуканні прибутків, інші в культурі, усі в побуті... не були спроможні опиратися новому, генетично чужому. У більшості нового покоління це сполучалося із забуттям мови...» [9].

Сьогодні науковці констатують динаміку змін у середовищі української діаспори під впливом новітньої хвилі еміграції, мовний склад якої має важливий і безпосередній вплив на українців, що

проживають за кордоном, зокрема у США. Дослідники Наукового товариства ім. Шевченка США стверджують, що, незважаючи на значну кількість російськомовних осіб серед нової хвилі еміграції, кількість україномовних осіб переважає, що дозволило збільшити кількість співвітчизників, що розмовляють українською мовою у США, майже на 60 %. В абсолютних показниках це становить 51,4 тис. україномовних не четвертої хвилі та 66,4 тис. україномовних четвертої хвилі. Частка україномовних представників нової еміграції віком 10-39 років складає 70 % [13].

Якщо поділити нову хвилю на три міграційні періоди, то можна побачити, що серед мігрантів, які прибували до США протягом 1991-1995 рр., частка російськомовних українців становила 62 % відносно 28 % україномовних. Протягом наступного періоду (1996-2001 рр.) частка російськомовних мігрантів з України знизилася до 49 %, натомість частка україномовних зросла до 36,5 %. Протягом наступного періоду (2002-2007 рр.) частка україномовних мігрантів до США склала 44 %, перевищуючи при цьому частку російськомовних (41 %).

Слід зазначити, що відбувся не лише кількісний, але й якісний стрибок у поширенні української мови, оскільки з України виїхала значна частина висококваліфікованих кадрів, з яких частина працює в освітніх закладах, що сприяє підвищенню рівня володіння українською мовою. Доктор соціології Олег Воловина у своєму дослідженні «Деякі наслідки нової хвилі еміграції з України для української діаспори у США» зазначає, що новітня еміграція принесла корисні вміння і навички у зміцнення шкіл, громадських організацій, молоді, спорту, церкви. «Враховуючи значний рівень мовної асиміляції попередніх хвиль, таке вливання важко переоцінити», – стверджує соціолог [3].

Українська мова поширюється в українських громадах передусім через родину, яка створює міцний фундамент для майбутнього, а також через громади та школу. «Серед батьків помітна тенденція покладатися на школу в усьому, що стосується мови. Якщо поставити собі за мету навчити дітей символічно, а не як засобові щоденного спілкування, то, очевидно, слід стосувати інакшу стратегію. Школам слід розробити програми і навчальні плани не просто орієнтовані на мову, якій українці надають особливого значення, оскільки це важливий символ етнічної ідентичності, а і інші предмети [10, с. 171]. Саме тому в діаспорному середовищі емігранти різних поколінь і хвиль створили і розвинули систему української школи як потужного фактора збереження національної та етнічної totoжності. Такі процеси

стосуються не лише США та Канади. Українська мова сьогодні активно шириться європейським континентом. Традицію, започатковану попередніми хвилями еміграції, продовжила «четверта хвиля», розвинувши в країнах проживання мережу освітніх закладів. На європейському просторі виникли нові школи, в основу яких лягли предмети українозначого циклу, чільне місце серед яких займає українська мова.

Як засвідчують дослідження, соціальну динаміку української трудової еміграції визначають люди з вищою та середньою освітою. Більшість трудових мігрантів (59,0 %) мають повну загальну середню освіту, ще 9,8 % – базову загальну середню. Частка осіб з повною вищою освітою серед них становить 13,9 % [4, с. 32].

Цю еміграцію формують соціально активні особистості, які, інтегруючись у нове середовище, є творцями новітньої діаспори. Про це засвідчує виникнення та формування спільнот українських емігрантів. Про необхідність інституційного забезпечення новітньої хвилі еміграції говорить Оксана Пахльовська, професор Римського університету Ла Салієнца. «На діаспорі кінця XIX ст. постали величезні впливові інституції у Канаді та Америці», – зазначає професор. Друга і третя хвиля також зуміли створити інституції та змусити почути свій голос у суспільствах, де вони перебували. Причому історичні контексти були вкрай драматичними – воєнні або повоєнні часи. Зараз контекст не є аж таким драматичним [8]. Саме через інституції є можливість активно впроваджувати українську мову, створивши належні умови для її функціонування.

Сьогодні вже можна говорити про десятки зареєстрованих громадських об'єднань, постають регіональні, міські, жіночі, студентські організації. Утверджуються школи, відкриваються курси україністики на славістичних факультетах. Український мігрант сьогодні – це носій української мови, духовності та знання про Україну. Без сумніву, процес спільнотного згуртування є складним і триває вже декілька років. Специфіка кожної країни-реципієнта, її законодавча база істотно впливають на процеси формування громад. Серед статутних завдань українських організацій, таких як захист прав та інтересів українських іммігрантів, сприяння їх інтеграції в суспільство країни проживання, запобігання усім проявам етнічної дискримінації, завжди чітко окреслено питання збереження та поширення української мови у країні проживання. Ці та інші положення було зафіксовано у статутній діяльності громадських організацій, які

позиціонують себе як неурядові, що діють згідно з суворим дотриманням статуту, законів країни проживання та Міжнародної декларації прав людини. Діяльність таких українських структур на європейському просторі не лише створила належні умови для їхнього всебічного розвитку, але й перейшла на якісно новий щабель, вийшовши за межі громад, інтегруючись у культурний простір країни проживання, вписуючись у європейську концепцію культурного різноманіття та, як наслідок, сприяє поширенню української мови. У європейських країнах розпочався процес створення спільних центрів. Добрим прикладом у цьому контексті слугує народження двох українсько-іспанських центрів в Іспанії. Такі центри, до прикладу, створює уряд Іспанії з метою сприяння міжкультурному діалогу, інтеграції іммігрантів в іспанське суспільство одночасно із збереженням культурних традицій та власної ідентичності іммігрантів, які проживають в Іспанії. Саме в таких центрах починають діяти курси з вивчення української мови як іноземної.

Щодо громад східної діаспори, то ситуація в нових незалежних державах – колишніх республіках СРСР – дещо відмінна, проте достатньо сприятлива для розбудови українських освітніх закладів та товариств, для функціонування української мови. Про це засвідчує поява на пострадянському просторі великої кількості українських товариств, суботніх шкіл, а в Грузії та Латвії – українських державних шкіл.

Виразно краще себе почувають громади у країнах Балтії, членах Європейського Союзу, які прийняли європейські норми про права національних меншин. Там створені належні умови для функціонування українських громад. Так, у Ризі діє з 1992 року державна українська школа, де викладають предмети українознавчого циклу, а також ряд інших предметів українською мовою. У Латвії, до прикладу, зареєстровано 15 товариств, згуртованих в Об'єднання українських товариств Латвії. У країнах Балтії саме вони є основним фактором функціонування української мови, враховуючи процеси русифікації, яких зазнавали українці на цих теренах. Це було стверджено на науковій конференції з нагоди століття української громади Латвії представниками українських товариств Естонії, Латвії та Литви. Проте простежується стійка динаміка зменшення кількості українців за останні два десятиліття, а значить, і кількості носіїв української мови: 1989 р. – 92,1 тисячі осіб; 2000 р. – 63,6 тисячі; 2010 р. – 55,2 тисяч. За переписом 2000 р., лише близько третини українців вважали українську рідною мовою.

Такі тенденції спостерігаємо і в Російській Федерації, де проживає найбільша українська діаспора у світі. Українство в Російській Федерації, за даними перепису 1989 року налічувало 4 362 872 осіб, що становило 2,9 % усього населення. Процеси примусової асиміляції після плідного періоду 1917-1920 років фактично зруйнували українську культурно-освітню інфраструктуру, що почала поволі відроджуватися наприкінці 80-х шляхом створення українських громадських організацій. 1993 року було створено Об'єднання українців Росії як наступний логічний етап самоорганізації українців. Серед завдань, окреслених українськими громадськими структурами Росії, слід назвати сприяння збереженню й розвитку української мови й освіти, видання і розповсюдження української преси та літератури, розвиток бібліотечної справи [5]. Діяльність українських товариств часто зводиться нанівець через складні міждержавні стосунки України та Росії, а сьогодні – внаслідок руйнівної політики Російської Федерації щодо української меншини в Росії, результатом якої стало рішення судових інстанцій РФ про припинення діяльності ОУР та про його фактичну ліквідацію. Зрештою, незавершеність організаційного становлення громад, високий рівень дисперсії, слабкий фінансово-економічний стан, внутрішні непорозуміння, роз'єднаність української спільноти Росії, відсутність політики української держави, спрямованої на збереження національної ідентичності українця в Росії як основи для реалізації спільних для України та українства пострадянського простору стратегічних планів у майбутньому ускладнюють розвиток та становлення українства. Тривають асиміляційні процеси, понад півтора мільйона українців у Росії перестає себе ідентифікувати з Україною. Дуже слабо розвинена шкільна українська освіта. Лише дев'ять українських шкіл суботньої форми навчання працює в Російській Федерації. Андрій Литвин, член Карельської республіканської громадської організації «Товариство української культури», зазначає: «Зберегти самобутність українцям Карелії важко навіть у родині. Особливо важко плекати національну самосвідомість у національно-змішаних родинях, адже 90-95 % українців і українок Карелії шлюби створюють із росіянами. Згідно з даними мікроперепису населення 1994 року, на території Республіки Карелія тільки 16 % дітей вважались українцями у родинях типу «українець-росіянка» і всього лише 6 % – у родинях типу «росіянин-українка». За даними Держкомстату Республіки Карелія, 1994 р. тільки 23 %

українців назвали українську мову рідною. Цей показник зменшувався від перепису до перепису, адже за переписом 1989 року українську мову вважали рідною 38,4 %» [5]. Схожа тенденція простежується на всій території Російської Федерації.

Окремо слід сказати про функціонування української мови у Південній Америці (Бразилія, Парагвай, Уругвай, Аргентина) та Австралії. Тут специфіка діяльності українських громад у тому, що фактично вони діють у замкненому середовищі вже понад століття, оскільки поповнення від нових хвиль еміграції майже відсутнє. Саме там спостерігається активна асиміляція вихідців з України. Як стверджує Б. Ажнюк, «двомовність діаспорних меншин – явище маргінальне, і етнічна мова зберігає шанси на виживання доти, доки існують комунікативні ситуації для ексклюзивної одномовності (наприклад, спілкування з представниками старшого еміграційного покоління) та зберігається потреба і можливість прямого зв'язку з історичною батьківщиною [1, с. 175].

Для того, аби потреба прямого зв'язку з батьківщиною предків зберігалася, державі слід напрацювати виважену політику збереження національної ідентичності, розвитку шкільництва, програму поширення і утвердження української мови у світі.

Українська мова не може функціонувати в замкнутій системі. Відкритим простором для неї стали українознавчі студії, ще одне дієве джерело поширення її у світі.

Щороку зростає число іноземців, які прагнуть більше знати про Україну, її історію, культуру, традиції. І якщо україністика в університетах США чи, скажімо, у Мюнхенському Українському Вільному Університеті відома давно, то в деяких навчальних закладах на Заході народження україністики прямо пропорційно зростає з інтересом іноземців до України в останні десятиліття. Серед таких навчальних закладів – університет у північнонімецькому місті Грайфсвальд, де україністика – відносно нова дисципліна. Тут проводиться *Ukrainicum* – інтенсивний курс української мови, організований кафедрою українських студій Грайфсвальдського університету, кожного року, починаючи з 1996 р., з часу створення єдиної у всій Німеччині кафедри українознавства (згодом перейменована на кафедру українських студій). Метою курсу є пропаганда та популяризація української мови та культури в німецькомовному світі. Його організаторами та активними захисниками були завідувач кафедри проф. Валерій Мокієнко,

доц. Рольф Гьобнер та науковий співробітник інституту славістики Олександр Кратохвіл.

Слабо, але розвиваються українознавчі студії й у Франції. Викладання української мови в Інституті славістики університету Сорбонни ведеться відносно недавно. Відсутність традицій та системного методичного та методологічного підходів в організації українознавчих студій поки що не вивела цей предмет на рівень викладання інших слов'янських мов. Українську мову викладають також і в Паризькому Національному інституті східних мов і цивілізацій, який має статус автономного державного вищого навчального закладу, де вивчають 90 мов: мови й цивілізації Азії, Африки, Східної Європи, Америки. Тут вивчають всі слов'янські мови, культуру й цивілізацію слов'ян. Українську мову й українознавство почав викладати 1938 року професор Ілько Борщак з ініціативи відомого славіста Андре Мазона (Колеж де Франс). А 1966 року було створено кафедру української мови й літератури, якою керувала Марі Шеррер-Долгорука. Від часу свого заснування кафедра україністики належала й належить до відділу Центральної й Східної Європи [6].

Українознавчі студії існують у різних формах, але здебільшого як компонента в рамках славістичних студій. Проте їх значення важко переоцінити, оскільки через знання про Україну, її мову, культуру формується когорта людей, які будуть здатні на індивідуальному рівні органічно взаємодіяти з громадянами своєї історичної батьківщини чи країни, культуру якої вони вивчають і в сфері виробництва, і в сфері політичних відносин, і в сфері духовній, перетворити набуті знання на активне знаряддя у своїй професійній діяльності, виступити симпатиком України та, прямо чи опосередковано, впливати на громадську думку країни проживання [4].

До початку 90-х років україністика була присутня щонайбільше у чотирьох країнах. У трьох з них – США, Канаді, Німеччині – її розвивала переважно українська діаспора, і лише у Польщі вона йшла нарівні з іншими слов'янськими мовами як спеціальність. Степан Козак, завідувач кафедри україністики Варшавського університету, яка відзначила своє 50-ліття і нині є потужним осередком вивчення та розвитку української мови, літератури, культури та історії поза межами України, у своїй статті «Polsko-ukrainiskie kulturowe pogranicze» відзначає широкий ареал дієвих у Польщі осередків інтердисциплінарних студій, міжнародних конференцій та дискусій: це й Інститут Центрально-Східної Європи в Любліні на чолі з проф. Єжи

Ключовським, і Кафедра україністики Варшавського університету та Польське українознавче товариство, і Ягеллонський університет у Кракові, і Південно-Східний Інститут у Перемишлі, і Католицький університет в Любліні, і Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, і Вища педагогічна школа в Ряшеві [11, с. 8]. Цей перелік не є звичним науковим етикетом – за цими осередками стоїть поважний науковий доробок.

Слід констатувати появу нових осередків українознавчих студій на теренах Польщі, а саме Міждисциплінарних україністичних студій, започаткованих 2006 р. у Державній вищій професійній школі у Перемишлі. Новий напрям є етапом у здійсненні великого проекту: створенні на українсько-польському пограниччі Східноєвропейської академії, яка буде продовжувати славу традицію вищих шкіл, розташованих на кордоні Європейського Союзу та держав, що бажають стати його членами. Перемиська україністика буде творчо використовувати контакти з науковими центрами Західної України як частиною будованої мережі своїх міжнародних контактів та змістового збагачення науки.

Можливо, саме завдяки діяльності цих інституцій у Польщі виходить величезна кількість досліджень про Україну, і ця держава на політичному і на культурному рівні проголошує вхід України до ЄС одним із власних стратегічних пріоритетів.

Сьогодні в авангарді європейських україністичних студій є також Італія. Проведено численні міжнародні симпозиуми з української тематики, вийшли друком дослідження, присвячені ключовим проблемам української історії та культури, постала кафедра україністики у Римському університеті Ла Сапієнца, створена 2000 року зусиллями професора Оксани Пахльовської.

Фактично, базуючись на засадах створення та розвитку українознавчих студій Омеляна Прицака, вдалося створити самостійну, незалежну від спонсорів чи інших зовнішніх факторів одиницю в державній системі італійських університетів, офіційно інтегрувати її в систему західної освіти, в зовнішній науковий світ. Ведеться робота й над розбудовою другої кафедри та курсів у різних університетах Італії.

Завдяки зусиллям україністів українська тематика завойовує інтерес не лише безпосередніх фахівців, а й істориків, літературознавців, соціологів та ін.

Це лише декілька прикладів, які засвідчують про українську присутність в академічному та науковому європейському світі. Почала

скресати крига в цьому плані і в університетах країн СНД. Набрано групи студентів-україністів в Московському університеті імені Ломоносова та в Тюменському університеті, у Мінському та Брестському університетах. Але найбільш послідовно така робота провадиться у Тбіліському університеті, де багато років україністикою опікується Отар Баканідзе.

Висновки

Можемо констатувати появу нової української присутності у світі та збільшення ареалу функціонування української мови у світі, що поширюється головним чином через українську діаспору та завдяки створенню українознавчих освітніх осередків.

Поява нових явищ, нової хвилі еміграції та східної діаспори, вимагає детального аналізу, вивчення та вироблення нової стратегії співпраці, спрямованої передусім на збереження національної ідентичності як основи для подальшої спільної роботи для розвитку України. Вкладаючи значний матеріальний та духовний ресурс на підтримку громад українського зарубіжжя, держава Україна засвідчить про свою здатність далекоглядної політики, яка дасть значні дивіденди у майбутньому як відповідь на капіталовкладення у сьогоднішні. Аби нова українська присутність у світі була дієвою, на нашу думку, необхідно забезпечити відповідну нормативно-праву, інституційну, фінансову, інформаційну базу як основу для втілення програми співпраці зі світовим українством. Ця програма як конкретна реалізація концепції повинна вибудовуватися на основі системного підходу.

Не слід розраховувати також на стійкий інтерес до нашої країни, до її історії, культури з боку інших держав, оскільки ми не маємо належного авторитету і ваги у зовнішньому світі, що могло б стати потужним фактором виникнення такого зацікавлення. Слід зазначити також, що в Україні відсутня гуманітарна політика щодо підтримки, розвитку та просування української мови у світі – так, як це роблять стосовно своїх мов багато країн світу, зокрема Російська Федерація.

У питаннях стратегії підтримки української мови на світовому просторі Україна сьогодні стоїть перед новими викликами. Гострою є проблема поширення української мови як іноземної, зумовлена не лише входженням держави до міжнародної спільноти, але й асиміляційними процесами в діаспорному середовищі.

Нові умови вимагають нових відповідей, а саме – вирішення комплексу питань, пов'язаних з розробкою та затвердженням Державного стандарту викладання УМІ, розробкою програм, навчально-методичного забезпечення, новітніх методик викладання

для різних вікових груп та етапів навчання, створення системи сертифікації рівнів знань УМІ. Якщо українці та викладачі уклали навчальні посібники та підручники для викладання української мови як іноземної для вищої школи, то для середньої школи вони практично відсутні. Наявні матеріали розроблено на розсуд самих фахівців, вони не завжди базуються на Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти. Врахування Рекомендацій забезпечило б створення спільної основи для навчальних планів із мовної підготовки; типових програм, підручників, як це є у Європі. Рекомендації також окреслюють рівні володіння мовою і дозволяють виміряти успіхи тих, хто навчається, на кожному ступені навчання або впродовж усього життя. 2011 року своєю Резолюцією Рада Європейського Союзу рекомендувала використання Рекомендацій для валідації рівнів знань іноземної мови.

Поширення знань про Україну, її мову у світі повинно стати стратегічним, фінансово забезпеченим напрямом зовнішньополітичної діяльності нашої держави.

-
1. Ажнюк Б. Мовна єдність нації. Діаспора й Україна : [монографія] / Б. М. Ажнюк. – К. : Рідна мова, 1999. – 450 с.
  2. Беліцер Н. Міжнародна та європейська системи захисту прав меншин / Н. Беліцер // Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду. – К. : Український незалежний центр політичних досліджень, 2004 – 450 с.
  3. Зовнішня трудова міграція населення України. – Київ, ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 120 с.
  4. Ключковська І. Українська освіта зарубіжжя як фактор збереження етнопольності ідентичності / І. Ключковська, О. Галько // Українознавство : науковий журнал. – Число 4. – Київ : Міленіум, 2006. – С. 354-359.
  5. Литвин А. Володіння українською мовою українцями Карелії / Андрій Литвин // Украинская этничность в социокультурном пространстве России : материалы Международной научной интернет-конференции / Под общ. ред. М. А. Шолохова, 2011. – С. 155-167.
  6. Марков І. Українська трудова міграція в ЄС: соціологічно-статистичний портрет / І. Марков // На роздоріжжі :

- аналітичні матеріали комплексного дослідження процесів української трудової міграції / За ред. І. Маркова. – Львів, 2009. – 248 с.
7. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики : навч. посібник / Галина Мацюк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 212 с.
  8. Пахльовська Оксана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://galinfo.com.ua/news/68639.html>
  9. Шерех Ю. Поза книжками і з книжок / Юрій Шерех. – К., 1998. – 456 с.
  10. Isajiw W. Learning and Use of Ethnic Language at Home and School: Sociological Findings and Issues / W. Isajiw // *Osvita. Ukrainian Bilingual Education*. – Edmonton, 1985. – P. 229.
  11. Kozak Stefan *Polsko-ukraińskie pogranicze: między konfliktem a dialogiem* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pogranicze.sejny.pl/archiwum/krasnogruda/pismo/numer4.htm>
  12. Universal declaration of linguistic rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.linguistic-declaration.org/versions/angles.pdf>
  13. Wolowyna Oleh. Some consequences of the new wave immigration from Ukraine for the Ukrainian diaspora in the United states / Oleh Wolowyna // *Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція в майбутнє* : зб. матеріалів. – Львів. – 2010. – С. 56-66.